

KUDDBY KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Kuddby församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

KUDDBY KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Kuddby församling

Norrköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Kuddby kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Kuddby kyrka	5
Kyrkogårdens historik	6
Översiktlig beskrivning av vegetation m.m. – karta	9
Beskrivning av kyrkogården	10
Källor	14
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	15
Förklaring till exempellistan	15
Utvärderingskarta	16
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144)

säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på

gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

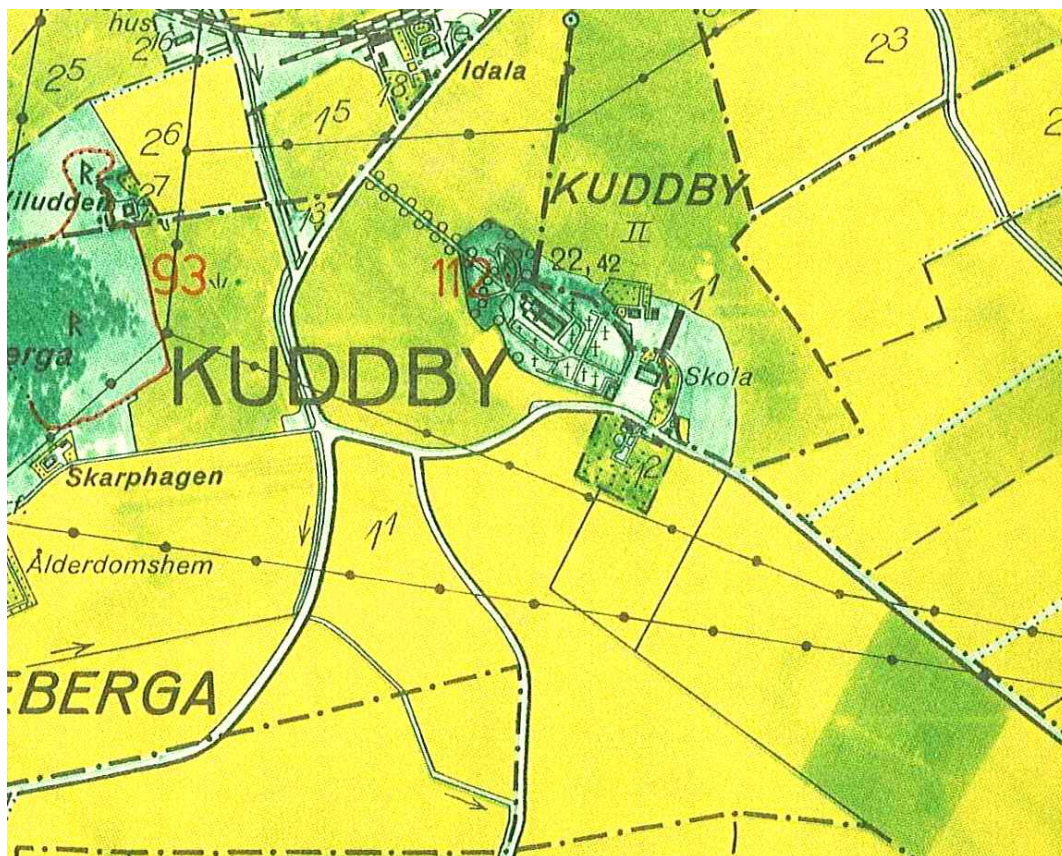
Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete har utförts av antikvarie Olle Höfors, rapport har utförts av Olle Höfors och Björn Rydell, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 086 86 Furingstad. Kartan är tryckt 1948. En allé leder fram till kyrkan från nordväst.

KUDDBY KYRKOGRÅRD

Kyrkogården har ett närmast fornborgsliknande läge på ett berg som sticker upp högt ovanför den omgivande slätten, som är omfattande för att vara på Vikbolandet.

Till följd av topografin har kyrkogården en oregelbunden form. Den ligger inom två kyrkogårdsmurar, varav en omsluter bergets högsta plåtå inklusive kyrkan. Direkt väster om kyrkogården finns dock en mindre högre höjd med en iordningjord utsiktsplats. Den andra muren omger den lägre liggande kyrkogården i sluttningen mot öster. Öster om kyrkogården ligger Kuddby skola med byggnader från 1800-talet fram till 1950-talet. I kyrkogårdens sydöstra hörn finns ett putsat 1700-talshus som rymmer ett hembygdsmuseum.

Kyrkogårdens omgivning

Kyrkan är placerad på en markerad höjd som omges av en flack uppodlad slätt. Flera vägar möts i närheten av kyrkan, bl. a. vägarna mot Söderköping och Norrköping. Öster om höjden finns socknens centrum med ett f.d. sockenmagasin, tre generations skolbyggnader samt lärarbostäder. Sockenmagasinet tillkom 1826 efter att kyrktornet hade fungerat som magasin under ett antal år. Det är byggt i två våningar och har spritputsade fasader avfärgade i gult och tegeltäckt sadeltak. I slutet av 1800-talet ombyggdes det till ålderdomshem och fungerade en tid även som slöjdlokal för skolan innan det blev hembygdsmuseum. Den äldsta skolan tillkom 1853 och är byggd i ett och

ett halvt plan med frontespis, spritputsade fasader avfärgade i gult och tegeltäckt sadeltak. Ytterligare en skolbyggnad tillkom 1895 då den gamla komministerbostaden från 1825 ombyggdes till skola. Sedan 1996 används den som församlingshem. Den har fasader av faluröd locklistpanel, vita snickerier och tegeltäckt sadeltak. På 1950-talet byggdes en ny skolbyggnad, en tidstypisk länga i gult tegel och tegeltäckt sadeltak. Till denna hör två lärarbostäder från samma tid, låga gulputsade envåningshus med sadeltak.

Utsnitt ur häradseconomiska kartan 1868-77, Kuddby. Kyrkogården har sin största utbredning i öster och omges med en trädkrans.

Kuddby kyrka

Kuddby är en medeltida socken som ligger på det fornlämningsrika Vikbolandet öster om Norrköping. Den medeltida stenkyrkan revs 1827 och materialet återanvändes vid byggandet av den nya kyrkan på samma plats. Den stod färdig 1828 och uppfördes av byggmästare Johan Holmberg efter ritningar av arkitekten Samuel Enander vid Överintendentsämbetet. Det är en kyrka i empiristil med brutet vita spritputsade fasader med markerad sydportal, höga rundbågiga gjutjärnsfönster, plåttäckt sadeltak och torn i väster som avslutas med en lanternin av trä. Kyrkorummet präglas av tidens ideal med ett ljust och luftigt kyrkorum med vitputsat tunnvalv och trägol. Sannolikt har Östra Husby kyrka tjänat som förebild för den kolonnförsedda absiden i koret som belyses av ett fönster i öst. Arkitekten Agi Lindegrens renovering 1901 präglar i övrigt interiörens utformning med pilasterindelade väggar med bibelspråkskartuscher, ny öppen bänkinredning, ny läktarbarriär, altare och altarring.

Kyrkogårdens historik

Flygfoto från 1935. Sydöst om kyrkan ses en grusad kyrkogård med en del häckomgärdade partier.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt kyrkan. En geometrisk karta från 1697 visar en oregelbunden kyrkogård med ingång i öster. Till formen är den tämligen lik den nuvarande kyrkogården. Kyrkan är ganska centralt placerad på kyrkogården och ritad utan torn med gavlarna krönte av kors.

I en sockenbeskrivning av C F Broocman från 1760 står nämnt att kyrkans klockor år 1741 flyttas från en klockstapel av trä till det då påbyggda och reparerade tornet. Vidare nämner Broocman en gravsten på kyrkogården, ”märkwerdig theraf at han är thitlagd kyrkoherden Bonde till åminnelse, som warit Kongl. Rådets Edvard Ehrensteens Fader Fader”, samt att en runsten som enligt M Göransons ”*Bautil eller Runstensbok*” år 1670 varit synlig i kyrkans stenfot nu är överklistrad. 1918 skriver Anton Ridderstad att av två runstenar som förr satt i gamla kyrkans vägg, är en borta och en sitter i östra tornluckans fönsterbräda. En runsten med endast en runa som använts som trappsten i det gamla fattighuset nämns också. De två sistnämnda står nu uppställda utanför huvudingången i väster (RAÄ 112). Ingen av de runstenar som Ridderstad nämner tycks vara identisk med den som Broocman beskriver.

Om runstenarnas ursprungliga placering kan inget säkert sägas och av medeltida gravvårdar finns ingenting bevarat. De äldsta vårdarna på kyrkogården, sannolikt från 1700-talet, ligger undanlagda norr om gravkapellet. Troligen har de haft sin ursprungliga placering inne i kyrkan. Av fotot att döma är de mycket nötta och åtminstone två är spräckta.

Del av runsten.

Del av runsten.

Undanlagda ålderdomliga vårdar.

Den äldsta gravstenen som står kvar på sin ursprungliga plats är kyrkoherden J.P. Wallensteens vård från 1847. På Wallenstein/Jaegeers gravplats vilar också sedan 1995 Rut Wallenstein-Jaeger som var mycket inflytelserik som hemkonsulent och författade flera böcker. Totalt finns elva 1800-talsvårdar, tre på den övre kyrkogården och åtta på den nedre. På kyrkogården finns flera fina exempel på höga, smala vårdar från 1890-tal-1910-tal, typiska för den tidens statusgravar. Dessa blandas med låga, breda vårdar mer typiska för 1940-50-talet.

1980 reste Björkekinds hembyggsförening en minnessten över O Hagberg, C J Bergwall och A Odén, grundarna av Vikbolandets mejeribolag 1885-1940. 1981 flyttades sex äldre vårdar från kyrkogården in i kyrkan. Tre placerades i tornkammaren och tre i vapenhuset, däribland prosten Carl Nyréns gravvård från 1789.

Carl Nyrén (1726-1789) var kyrkoherde i Kuddby församling från 1770 till sin död 1789. Hans gravvård förvaras i vapenhuset och ett porträtt av honom finns i kyrkans sakristia. Carl Nyrén var före ankomsten till Kuddby medhjälpare till Jonas Alströmer.

Senare blev han lärare i grekiska och plantagedirektör över Östergötland. Som sådan hade han stora planer på att införa silkesavel och planterade mullbärsträd bl. a. i Kuddby prästgårds trädgård. Att han även var en flitig författare vittnar 81 band handskrifter i Linköpings stifts- och landsbibliotek om.

Carl Nyréns gravvård samt renritning därav.

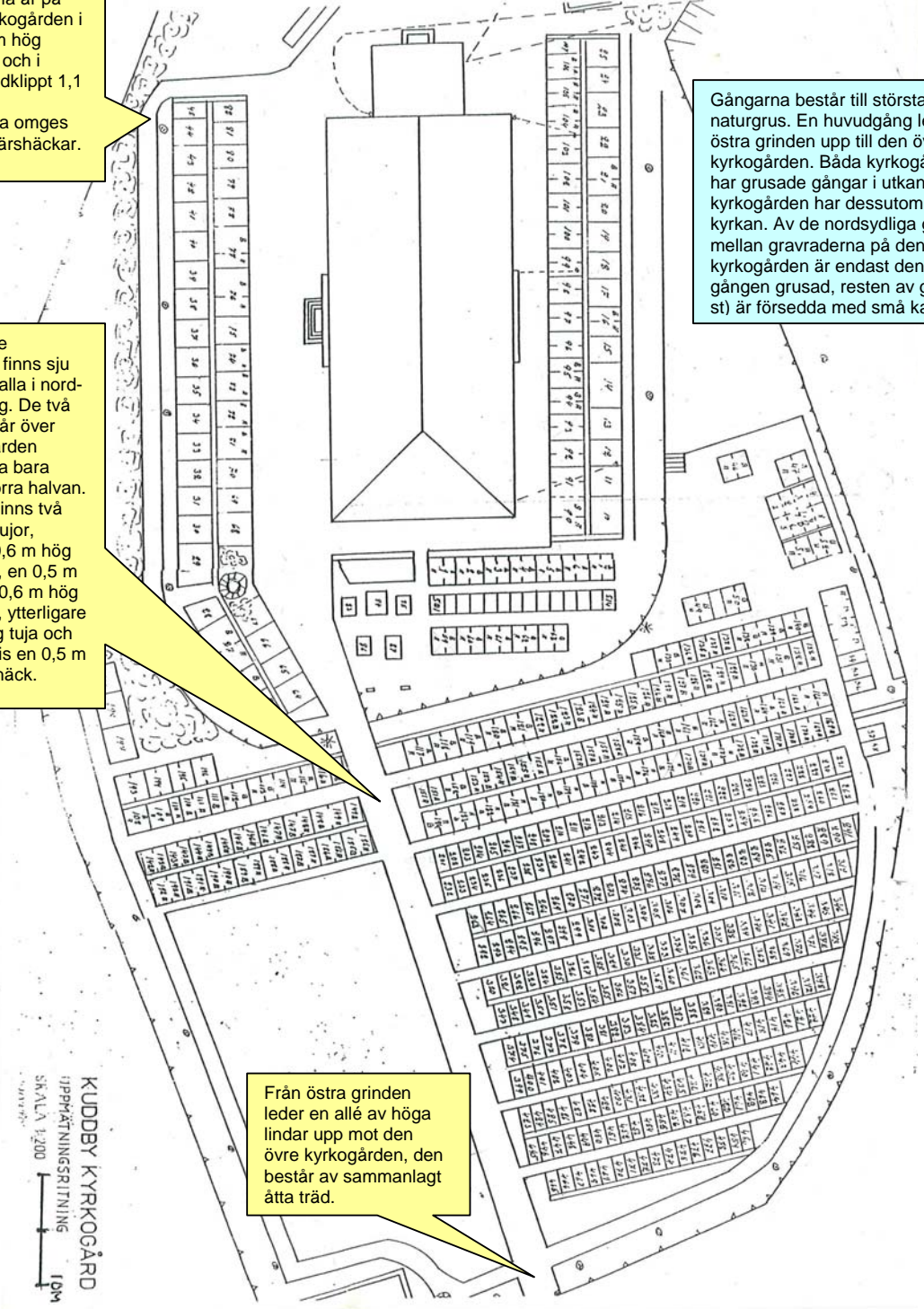
2003 gav länsstyrelsen tillstånd till uppförande av förrådsbyggnad på fastigheten Fiskeberga 1:14 norr om kyrkan.

Rygghäckarna är på den övre kyrkogården i norr en 0,6 m hög måbärshäck och i söder en rundklippt 1,1 m hög tuja. Grusgravarna omges av låga måbärshäckar.

På den nedre kyrkogården finns sju rygghäckar, alla i nord-sydlig riktning. De två västligaste går över hela kyrkogården medan övriga bara berör den norra halvan. Från väster finns två 0,4 m höga tujor, därefter en 0,6 m hög måbärshäck, en 0,5 m hög tuja, en 0,6 m hög måbärshäck, ytterligare en 0,5 m hög tuja och avslutningsvis en 0,5 m hög måbärshäck.

Gångarna består till största delen av naturgrus. En huvudgång leder från den östra grinden upp till den övre kyrkogården. Båda kyrkogårdsdelarna har grusade gångar i utkanten, den övre kyrkogården har dessutom grus runt kyrkan. Av de nordsydliga gångarna mellan gravraderna på den nedre kyrkogården är endast den västligaste gången grusad, resten av gångarna (fem st) är försedda med små kalkstensplattor.

Från östra grinden leder en allé av höga lindar upp mot den övre kyrkogården, den består av sammanlagt åtta träd.

KUDDBY KYRKOGRÅRD
 ÖPPNINGSRITNING
 SKALA 1:200
 10M

Karta över Kuddby kyrkogård visande vegetation m.m.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅDEN

Kyrkogården saknar kvartersindelning men ligger inom två kyrkogårdsmurar vilket ger en övre kyrkogård runt kyrkan och en lägre belägen kyrkogård i sluttningen ner mot öster.

Allmän karaktär

Kyrkogården präglas av sitt markanta höjdläge, med för det mesta vid utsikt över den omgivande landsbygden.

På den övre kyrkogården finns två rader gravar på ömse sidor norr och söder om kyrkan. Mellan dessa båda rader finns en rygghäck. Den sydligaste raden består av grusade gravar mellan låga häckar. Öster om kyrkan finns en öppen gräsmatta med tre rader gravar.

Den nedre kyrkogården lutar relativt kraftigt mot öster och mot söder. Den präglas av raka gravrader bakom rygghäckar. Större delen av den södra halvan väster om minneslunden är avsatt till onummerade linjegravar som täcker tiden 1924-1965. Kyrkogården omges av en kyrkogårdsmur och en hög trädkrans.

Omgärdning

Den övre kyrkogården omsluts av en kyrkogårdsmur av 0,2-1,0 m stor sten utan bruk. Muren har en oval form då den omsluter själva höjddatån. Muren är terrasserad i sin helhet och kyrkogården lutar starkt ned mot muren på alla sidor utom i väster. I väster ligger större delen av muren i markplan och är knappt synlig. Istället finns en rad med stenspallare med järnkedja stående ovanpå muren. Längs med södra delen av sträckan finns också en 0,8 m hög spireahäck. I norr har muren i relativt sen tid täckts över och ersatts med en relativt brant grässluttning ned mot den nedre kyrkogårdens mur. Märken i gräset visar att muren finns kvar under marknivån. I öster består muren av en ca 0,5-1 m hög terrasskant mot resten av anläggningen. I söder är muren mellan 0,5 och 1,5 m hög. På muren växer en hög syrenhäck.

Terrasserad mur, norr om kyrkan.

Nedre kyrkogårdens norra mur.

Den nedre kyrkogården omges av en kyrkogårdsmur på alla sidor utom i väster. Muren bildar närmast en hästskoform med skänklar som går ut mot väster nedanför muren till den övre delen. Murarna är därmed till stor del dubbla i norr och söder. Muren är byggd i terrassform utan bruk med lätt tillpassad sten i storlek mellan 0,3 och 1 m. Höjden ligger kring 0,7 och 1,2 m. Kyrkogårdsdelen omges också av en trädkrans med sex

lindar i norr, tre lindar i öster och två i söder. På norra muren växer på ett parti en 0,6 m hög syrenhäck och på den södra en 0,3 m hög berberishäck.

Ingångar

Kyrkogården har ingångar i väster och öster. Huvudingången i väster består av en pargrind i järnsmide mellan firsidiga granitstolpar. Stolparna har runda metallklot som ornament. De båda grindarna har ornament av kors i två nivåer.

Huvudingången i öster är tillkommen vid samma tid och är försedd med likadana, något bredare grindar i samma utförande och med samma ornering.

Enklare utgångar finns intill arbetslokalerna i norr.

Östra grinden från öst.

Västra grinden från öst.

Vegetation

Förutom i omgärdningarna finns vegetation i form av rygghäckar i alla kyrkogårdens delar. Från östra grinden leder en allé av höga lindar upp mot den övre kyrkogården, den består av sammanlagt åtta träd.

Rygghäckarna är på den övre kyrkogården i norr en 0,6 m hög måbärshäck och i söder en rundklippt 1,1 m hög tuja. Grusgravarna omges av låga måbärshäckar.

På den nedre kyrkogården finns sju rygghäckar, alla i nord-sydlig riktning. De två västligaste går över hela kyrkogården medan övriga bara berör den norra halvan. Från väster finns två 0,4 m höga tujor, därefter en 0,6 m hög måbärshäck, en 0,5 m hög tuja, en 0,6 m hög måbärshäck, ytterligare en 0,5 m hög tuja och avslutningsvis en 0,5 m hög måbärshäck.

Övre kyrkogården, söder om kyrkan.

Nedre kyrkogården.

Gångsystem

Gångarna består till största delen av naturgrus. En huvudgång leder från den östra grinden upp till den övre kyrkogården. Båda kyrkogårdsdelarna har grusade gångar i utkanten, den övre kyrkogården har dessutom grus runt kyrkan. Av de nordsydliga gångarna mellan gravraderna på den nedre kyrkogården är endast den västligaste gången grusad, resten av gångarna (fem st) är försedda med små kalkstensplattor.

Gravvårdstyper

På den övre kyrkogården finns en relativt stor blandning. Många vårdar är från 1800-talet eller det tidiga 1900-talet. Dessa är blandade med yngre från 1960-talet och framåt.

På den nedre kyrkogården intar det nordvästra hörnet en särställning, här finns flera stora familjegravar. Raderna längst i väster består av gravvårdar från 1900-talets första årtionden, många är höga, smala och statusmarkerande. Ju längre mot öster ju yngre blir gravvårdarna. Kyrkogårdens mitt domineras helt av låga breda vårdar från 1940 till 1990-talen. Enstaka äldre vårdar är bevarade längst i öster, där större delen av utrymmet annars inte är taget i anspråk.

Den nedre kyrkogårdens södra halva är avsatt till allmän linje med vårdar från 1924-1965. Typerna av vårdar varierar, men samtliga är typiska för linjevårdar. Två träkors finns också kvar, det äldsta från 1929.

Minneslund

Minneslunden är belägen väster om hembygdsmuseet i kyrkogårdens sydöstra del. Ut mot huvudgången står en avskärmande träspalje. Innanför denna finns en stensättning med soffor, en springbrunn och en sten med borrarade hål för blomvaser. I fonden finns en gräsmatta med ett träkors. Anläggningen omgärdas av en 0,3 m hög ligusterhäck och en blomrabatt.

Minneslunden.

Gravkapellet.

Byggnader

Ett gravkapell är beläget i nordväst intill tornet. Det byggdes 1952 av byggmästaren Gunnar Andersson efter ritningar av Norrköpings stadsarkitekt Kurt von Schmalensee, och var en gåva av Wilhelm Ringkvist. Det har en kvadratisk plan, gulvita spritputsade fasader, profilerad taklist och ett korstak klätt med kopparplåt. Mot öster vetter ett fönsterparti med tre smala fönsteröppningar med antikglas i blyspröjs. Ingången ligger i söder och den kopparplåtsklädda dörren inramas av en slätputsad portal. Invändigt är golvet belagt med kalkstensplattor, väggarna är vitputsade och taket är ett grålaserat tredingstak. I norr finns ett murat och putsat altare och längs väggarna finns väggfasta

bänkar. Arbetslokalen i form av ett garage med dubbelport ligger norr om kyrkogården. Garaget har rödmålad panel med vita knutar och tegeltak. Portarna är målade i ljusgul kulör. I norra muren finns också en jordkällare med en rödbetsad port.

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Trädkransen är viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är också markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet. Omgärdning och ingångar är också viktiga för kyrkogårdens allmänna karaktär. I väster utgörs omgärdningen av en rad stenpollare med järnkedja stående ovanpå muren. Huvudingångarna i väster och öster är tillkomna vid samma tid och består av pargrindar i smide mellan firsidiga granitstolpar. Stolparna har runda metallklot som ornament samt ornament av kors i två nivåer. Rygghäckarna är viktiga för att understryka den strikta karaktären.

Ett högt kulturhistoriskt värde finns även i flera enskilda gravvårdar. Det kan bl. a. bero på ålderdomlighet, att de är tidstypiska, konstnärlig utformning eller lokal- och personhistoriskt intresse. Det sistnämnda framgår bl. a. av olika titlar som är angivna på gravvårdarna. På Kuddby kyrkogård är lantbrukare, hemmansägare och titlar med kyrklig anknytning dominerande. I övrigt är det stor variation av titlar.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de grustäckta gravanläggningarna med omgärdning av häckar, stenramar, eller järnkedja, då det tidigare varit vanligare med omgärdade grusgravar. Södra halvan av övre kyrkogården utgörs av två rader gravplatser omgärdade med måbärshäck varav 22 är grusade. Flera grusade gravplatser med stenram ligger i den nedre kyrkogårdens västra delar. De stora statusmarkerande gravanläggningarna, som t.ex. Wallensteen/Jaegeers gravplats (se kyrkogårdens historik ovan), på den nedre kyrkogårdens nordvästra hörn är också värdefulla som exempel på mer påkostade gravar.

Wallensteen/Jaegeers gravplats.

På den södra halvan av nedre kyrkogården finns ett område med mycket högt kulturhistoriskt värde pga. av sin utformning med i huvudsak enkelgravar, som utgjort s.k. linjegravar. Systemet med linjegravar växte fram i slutet av 1700-talet och innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så sätt kunde äkta makar och andra familjemedlemmar komma att begravas långt ifrån varandra. Från

början innebar systemet troligen inte någon direkt statuskillnad men kom under 1800-talet att övergå till att bli en gravform för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde 1964 varefter flertalet linjevårdar togs bort på länets kyrkogårdar. Vårdarna på Kuddby kyrkogård är från 1924-1965 och av varierande typ, alla dock typiska för linjevårdar. Bland dem finns två träkors, det äldsta från 1929. I området finns också en vacker äldre gjutjärnsvård från 1853. Det är av vikt att linjevårdar bevaras för att ordningen på gravläggningarna ska kunna följas och då det utgör ett historiskt, inte längre aktuellt begravningssätt.

Träkors, allmänna linjen.

Gjutjärnsvård från 1853.

Källor

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.

Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.

Faksimilutgåva 1993.

Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.

Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-

Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.

Kyrkobeskrivning för Kuddby kyrka. Utgiven av Kuddby kyrkoråd. 1978.

Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.

Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.

Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.

Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.

Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se. Geometrisk karta från 1697. Häradskarta från 1868-77

www.ostergotlandslansmuseum.se

Norrköpings tidningar Ö.D. 30/9 samt 20/10 1966

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m.m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

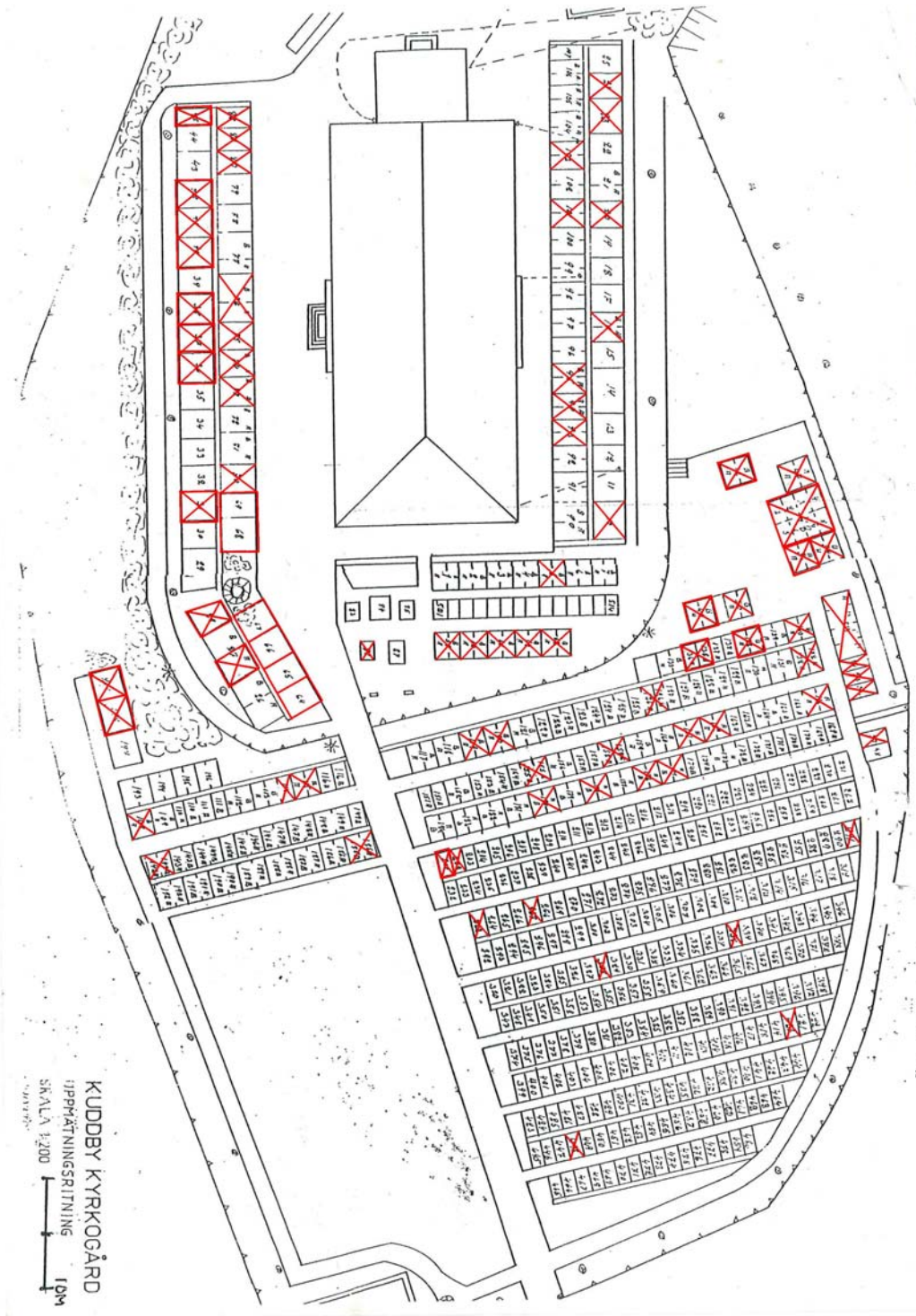
Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m.m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Kudby kyrkogård. Exempel på gravvårdar av kulturhistoriskt intresse.